

En inkomstbaserad arbetslöshetsförsäkring

Hur påverkas akademiker?

En inkomstbaserad arbetslöshetsförsäkring
Hur påverkas akademiker?
Thomas Andrén

© Thomas Andrén och Saco 2025

www.saco.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	7
Sammansättningen av arbetslösa har förändrats i Sverige	10
Arbetslösheten ökar snabbast bland personer med eftergymnasial utbildning	10
Utrikesfödda är överrepresenterade bland arbetslösa	11
Andelen arbetslösa med eftergymnasial utbildning födda utanför Europa har ökat kraftigt	13
Täckningsgraden bland öppet arbetslösa är relativt låg	15
Dagens arbetslöshetsförsäkring	16
Medlemsvillkoret är viktigt för ersättningsens nivå	17
Försäkringen innehåller flera nivåer av självrisker	18
Påverkas arbetslöshetens längd av ersättningsens nivå?	20
Det finns empiriskt stöd för att ersättningsens nivå påverkar arbetslöshetens längd	20
Försäkringen är en del av arbetsmarknadspolitiken	22
Hur finansieras arbetslöshetsförsäkringen idag?	24
Försäkringen finansieras med statsbidrag	24
Försäkringen finansieras med lägre löner för de anställda	26
En reformerad arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster	28
Ersättningsens storlek styrs av flera faktorer	29
Antalet ersättningsdagar styrs av förankringen på arbetsmarknaden	29
Dagens grundförsäkring blir en inkomstrelaterad försäkring med reducerad ersättningsgrad	30
De nya reglerna innebär sänkt ersättning för personer med inkomster under inkomsttaket	31
Hur påverkas inkomstförsäkringarna av de nya reglerna?	33
Ökad avtrappning av kompensationsgraden påverkar ersättningarna från fackförbundens inkomstförsäkringar	34
Kompensationsgraden reduceras ytterligare av en hårdare beskattning	36
Saco anser	39
Referenser	41

Sammanfattning

Den 1 oktober 2025 reformeras arbetslöshetsförsäkringen. Den enskilt viktigaste förändringen består i att arbetsvillkoret ersättas med ett inkomstvillkor. Det innebär att kvalificeringen för ersättning kommer att baseras på inkomster i stället för arbetad tid. Eftersom regeringen anser att försäkringen tydligare ska bidra till att arbetslösa snabbare ställer om till nytt arbete kommer dessutom ersättningen att trappas ner snabbare under ersättningsperioden. I rapporten diskuteras huvuddragen i reformen och olika delar som är relaterade till arbetslöshetsförsäkringens funktion och syfte och hur akademiker påverkas ekonomiskt av den nya utformningen. Dessutom diskuteras i vilken omfattning Sacoförbundens inkomstförsäkringar påverkas.

Sammansättningen av arbetslösa har förändrats

Arbetslösheten i Sverige är till stor del strukturell. Det innebär att många är arbetslösa under lång tid, samtidigt som arbetslöshetens nivå är relativt hög oberoende av konjunkturläget. Det beror på att en stor andel av de arbetslösa har en svag konkurrensförmåga, vilket innebär att företagens efterfrågan på arbetskraft inte matchar mot den kompetens som de arbetslösa har. Födelseland utanför Europa och låg utbildningsnivå är två dominerande faktorer. Den svaga konkurrensförmågan bland arbetslösa innebär också att förankringen på arbetsmarknaden är svag. Det är därför naturligt att en förhållandevis låg andel av de arbetslösa får ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Av den anledningen ska man inte förvänta sig att täckningsgraden bland arbetslösa kommer att öka i någon större omfattning som ett resultat av att arbetsvillkoret ersätts av ett inkomstvillkor.

Arbetslöshetsförsäkringen idag

Dagens arbetslöshetsförsäkring präglas av två huvudproblem. För det första är regelverket komplicerat. Det innebär dels att personer med avvikande anlitandeformer och oregelbundna arbetsinkomster har svårt att avgöra om och hur mycket ersättning de har rätt till, dels att handläggningstiderna för a-kassorna i många fall blir långa. För det andra har försäkringen brister i täckningsgraden bland arbetslösa, och en avtagande standardtrygghet bland de försäkrade där 80 procent av tidigare inkomst täckas av försäkringen. Det finns också en ökande andel oförsäkrade som inte uppfyller kvalificeringsreglerna. Sammantaget innebär detta att dagens försäkring har en del brister som behöver hanteras.

Försäkringen innehåller idag ett flertal självrisker som är ett resultat av regelskärpningar som införts under de senaste 20 åren. Det handlar om karensregler, avtrappad ersättningsgrad och inkomsttak samt hårdare beskattning av inkomster från försäkringen. Det finns därför inga

uppenbara behov av att stärka de ekonomiska incitamenten ytterligare för de arbetslösa eftersom det saknar relevans för den enskildes möjligheter att ställa om till ett nytt arbete.

Påverkas arbetslösheten av ersättningens nivå?

I vilken grad den arbetslöses sökbeteende och benägenhet att få ett nytt arbete påverkas av ersättningens nivå har analyserats ingående inom nationalekonomisk forskning. Resultaten från forskningen är tydlig med att högre ersättningsnivåer leder till längre arbetslöshetsperioder. Det som inte är lika tydligt är hur mycket längre de blir och under vilka förutsättningar de blir längre. Senare forskning på svenska förhållanden visar att ersättningens nivå påverkar arbetslösas beteende olika beroende på hur länge de varit arbetslösa. Långtidsarbetslösa påverkas i mindre grad av förändrad ersättningsnivå.

I Sverige är arbetslöshetsförsäkringen en del av arbetsmarknadspolitiken och ska därför kompletteras med aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det ger legitimitet och utrymme för en generös arbetslöshetsförsäkring. Arbetslösa som inte hittar ett nytt arbete självständigt behöver stöd och utbildningsinsatser för att på så sätt öka anställningsbarheten. Ökade ekonomiska incitament kommer inte att hjälpa en långtidsarbetslös att själv hitta ett arbete. Samtidigt är det viktigt att det ställs krav på den arbetssökande att aktivt söka arbete och delta i utbildningar som ökar den arbetssökandes konkurrensförmågan på arbetsmarknaden.

Hur finansieras arbetslöshetsförsäkringen?

Arbetslöshetsförsäkringens finansiering är en statlig uppgift och sker genom statsbidrag till a-kassorna som betalar ut ersättningar till de arbetslösa. Statsbidragen finansieras med arbetsmarknadsavgiften som ingår i arbetsgivaravgiften och a-kassornas medlemsavgifter. Det innebär att det är de anställda som bär kostnaden för försäkringen genom lägre löner, snarare än arbetsgivaren. Statsbidragens finansiering är i självaverket öronmärkta pengar eftersom arbetsmarknadsavgiftens användning är reglerad i lag, där det framgår vad avgiften ska användas till. Icke desto mindre drar avgiften in stora överskott till statskassan, trots att finansdepartementet påstår att socialavgifterna kalibreras årligen mot utgiftsprognoserna. Den systematiska användningen av socialavgifterna för allmänna ändamål har pågått under lång tid och sker med finansdepartementet och politikernas goda minne, samtidigt som försäkringen urholkas över tid.

En reformerad arbetslöshetsförsäkring

En arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster snarare än arbetat tid leder till ett flertal förbättringar. Försäkringen blir sammanhållen och inkomstrelaterad för alla som kvalificerar sig för ersättning. Det innebär att dagens duala system med en grundförsäkring och en inkomstbaserad försäkring med krav på ett medlemskap i en a-kassa sammanförs i en

inkomstrelaterad försäkring. Det innebär också att ersättningens nivå för personer som med dagens regler endast är berättigade ersättning från grundförsäkringen kommer att bli högre. Detta ska öka incitamenten att bli medlem i en a-kassa även för personer med avvikande anlitandeformer och oregelbundna inkomster.

Inkomsttaket i försäkringen höjs till 34 000 kronor och kommer att vara oförändrad över hela ersättningsperioden. Men någon indexering av taket är inte aktuellt, vilket innebär att urholkningsmekanismen blir kvar. Samtidigt vill regeringen öka de ekonomiska incitamenten för de arbetslösa att komma i arbete. Det ska ske genom att kompensationsgraden trappas ner snabbare under pågående arbetslöshet. Jämfört med dagens system leder det till lägre ersättning för personer med inkomster under dagens inkomsttak, samt en marginell höjning för personer med inkomster över inkomsttaket. Även om kvalificeringsvillkoret för ersättning ersätts med ett inkomstvillkor, så är det till stora delar samma försäkring. Det innebär att reglerna fortfarande är komplicerade, vilket speciellt yttrar sig för personer som arbetar deltid och har oregelbundna inkomster.

Hur påverkas inkomstförsäkringarna?

Eftersom kompensationsnivån för arbetslöshetsförsäkringen kommer att trappas av snabbare kommer utrymmet ovanför inkomsttaket, som inkomstförsäkringarna kompenserar för att bli mindre. Det kommer att reducera värdet av inkomstförsäkringarna. Med dagens regler kommer därför inkomstförsäkringarna att ge en lägre ersättning efter dag 100 i ersättningsperioden. På grund av detta pågår nu förhandlingar om hur inkomstförsäkringarna ska anpassas till den nya arbetslöshetsförsäkringen för att bevara värdet på fackförbundens inkomstförsäkringar.

Inledning

Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som ska skydda mot inkomstbortfall under omställningen mellan två arbeten vid ofrivillig arbetslöshet. Kopplingen till arbete är central, och innebär att försäkringen riktar sig till personer som har en förankring på arbetsmarknaden. Förankringen innebär att det finns tidigare inkomster som kan försäkras och som vid arbetslöshet behöver ersättas. Försäkringen har därigenom en viktig funktion med syfte att skapa ekonomisk trygghet för personer som befinner sig på arbetsmarknaden med risk för att förlora sin inkomst på grund av arbetslöshet. En generös försäkring präglad av inkomstbortfallsprincipen kombinerad med strikta krav på den arbetslöse att söka och ta arbete var länge ett fundament i den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Arbetslöshetsförsäkringen räknas dock inte som en socialförsäkring. Som offentlig trygghetsförsäkring har den en annan ställning jämfört med övriga trygghetsförsäkringar som ingår bland socialförsäkringarna. Detta tydliggörs genom att arbetslöshetsförsäkringen har en egen lag (Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring) och administreras av fristående arbetslöshetskassor som kräver ett medlemskap för att få del av en inkomstrelaterad ersättning. Medlemskapet i en a-kassa är dock frivilligt. Arbetslöshetsförsäkringen betraktas därför inte som en allmän och obligatorisk försäkring.¹

Arbetslöshetsförsäkringen ska i första hand betraktas som en offentlig trygghetsförsäkring inom arbetsmarknadspolitiken med en utformning som ska stärka arbetslinjen. Det vill säga, målsättningen vid arbetslöshet är att den enskilde så snart som möjligt ska kunna återgå i arbete där den arbetslöses kompetens kan utnyttjas, och där staten vid behov ska vara ett effektivt stöd för den enskilde, inom ramen för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Tyvärr har både den passiva och den aktiva arbetsmarknadspolitiken urholkats och ambitionen reducerats. I stället har kraven på omställning ökat samtidigt som de faktiska ersättningsnivåerna sjunkit, vilket har övervältrat ansvaret för att hantera risken för arbetslöshet på löntagaren. Detta har skett parallellt med att sammansättningen av arbetslösa totalt sett har förändrats och där den arbetslöses behov av stöd och utbildning för en snabbare omställning till nytt arbete har ökat för en betydande del av de arbetslösa.

Dagens arbetslöshetsförsäkring präglas av två övergripande problem. För det första är regelverket komplicerat, oförutsebart och svårt att överblicka. Det gör att personer med avvikande anlitandeformer och oregelbundna

¹ Rent formellt är arbetslöshetsförsäkringen allmän och obligatorisk eftersom alla som uppfyller kvalificeringskraven har rätt till ersättning. Dessutom är alla som arbetar med och finansierar försäkringen. Det är det frivilliga medlemskapet i en a-kassa som gör frågan komplicerad.

arbetstider och inkomster har svårt att avgöra om och hur stor ersättning de är berättigade till. För det andra har försäkringen brister i täckningsgraden med en sjunkande andel försäkrade som har en standardtrygghet där 80 procent av tidigare inkomst täcks av försäkringen. Detta trots att alla som arbetar får betala en enhetlig avgift baserad på hela inkomsten. Bristande försäkringsmässighet är något som har präglat försäkringen under lång tid, men samtidigt genererat stora överskott till statskassan, vilket gör förhållandet politiskt svårt att förändra.

Med anledning av dessa problem tillsattes 2018 en utredning med syfte att göra försäkringen mer ändamålsenlig (dir. 2018:8) med ökad förutsebarhet. Försäkringen skulle baseras på inkomster och reglerna skulle i högre grad anpassas till dagens arbetsmarknad genom att lämna förslag på hur fler ska kunna kvalificera sig för ersättning. Samtidigt ska administrationen förenklas för inblandade parter med ökade möjligheter att upptäcka fusk. Men enligt direktiven fick förslagen inte leda till lägre sökintensitet eller bidra till att arbetslöshetens längd ökar för den enskilde.

Under 2020 presenterade utredningen sitt slutbetänkande (SOU 2020:37) och under 2024 lämnade den sittande regeringen en proposition till riksdagen (prop. 2023/24:128) med förslag på en reformerad arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster. Den nya lagen föreslogs träda i kraft den 1 oktober 2025.

Genom att ersätta arbetsvillkoret med ett inkomstvillkor blir försäkringen sammanhållen och inkomstrelaterad för alla som kvalificerar sig för ersättning. Att basera kvalificeringskraven på tidigare inkomster kommer att underlätta a-kassornas administration och handläggning för en stor del av de arbetslösa, vilket kommer att korta väntetiderna. Den reformerade försäkringen kommer därmed att innehålla ett flertal förbättringar som förenklar för både arbetsgivare och arbetslösa. Men regeringen anser också att den nya utformningen tydligare ska bidra till snabbare omställning mellan arbeten, genom ökade ekonomiska incitamenten för den arbetslöse. Det ska ske genom att ersättningen snabbare trappas ner under den tid den arbetslöse söker efter arbete. Detta kommer inte att stärka försäkringsmässigheten i försäkringen och den ekonomiska tryggheten för den arbetslöse. Dessutom kommer den reducerade ersättningen knappast att hjälpa den arbetslöse att snabbare hitta ett lämpligt arbete.

På grund av politikernas bristande förvaltning av försäkringen så har Sacoförbunden förhandlat fram kompletterande inkomstförsäkringar för sina egna medlemmar. Dessa försäkringar täcker upp ovanför inkomsttak upp till den lagstadgade kompensationsgraden. När nu avtrappningen av kompensationsgraden kommer att öka, reduceras den möjligheten. Det innebär att den effektiva kompensationsgraden för akademiker kommer att sjunka, och värdet av fackförbundens

inkomstförsäkringar att minska som ett resultat av de nya reglerna. Av den anledningen kommer även inkomstförsäkringarna att anpassas till de nya reglerna.

Syftet med rapporten är att beskriva huvuddragen i den reformerade försäkringen, illustrera hur arbetslösa akademiker kommer att påverkas ekonomiskt och diskutera i vilken mån den nya utformningen av försäkringen kommer att lösa problem som finns med dagens försäkring. Dessutom kommer Sacoförbundens kompletterande inkomstförsäkringar att diskuteras för att illustrera hur värdet av dessa försäkringar påverkas av de nya reglerna.

Sammanställningen av arbetslösa har förändrats i Sverige

Även om sysselsättningsgraden i Sverige är internationellt sett hög, så är samtidigt arbetslösheten relativt hög. Under november 2024 hade Sverige den fjärde högsta arbetslösheten inom EU med 8,5 procent av arbetskraften (15–74 år) utan arbete. Det kan jämföras med genomsnittet inom EU som vid samma tidpunkt uppgick till 5,9 procent (Eurostat). Till viss del kan Sveriges situation kopplas till hur arbetslöshetens sammansättning har förändrats under de två senaste decennierna. Vilka de arbetslösa är har betydelse eftersom det styr vilka åtgärder som behövs för att möta och stävja arbetslöshetens nivå och tillväxt. Eftersom graden av förankring på arbetsmarknaden också har bäring på vilka som omfattas av arbetslöshetsförsäkringen så har sammansättningen även betydelse i det avseendet. Frågan som bör ställas i det här sammanhanget är i vilken omfattning ökade ekonomiska incitament kommer att leda till att arbetslösa får ett nytt arbete snabbare?

Arbetslösheten ökar snabbast bland personer med eftergymnasial utbildning

På gruppnivå visar statistiken att födelse- och utbildningsbakgrund är starkt kopplade till sannolikheten att vara arbetslös. I Sverige är arbetsmarknaden generellt sett organiserad på ett sådant sätt att det vanligtvis krävs minst en gymnasieutbildning för att komma in på arbetsmarknaden. Personer med endast förgymnasial utbildning utgör därför en relativt stor del av de arbetslösa i förhållande till hur stor gruppen är totalt sett på arbetsmarknaden (tabell 1). Under december 2024 hade omkring 32 procent av de arbetslösa endast en förgymnasial utbildningsnivå. Av dem hade dessutom drygt 60 procent sin härkomst från ett land utanför Europa, vilket antyder att det även kan finnas svårigheter med det svenska språket. Sammantaget innebär detta svårigheter för den arbetslöse att finna en arbetsgivare som är villig att anställa.

Tabell 1. Antal inskrivna arbetslösa, december 2024

Födelseland	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning	Summa
Sverige	35 689	81 944	55 305	172 938
Övriga Europa	11 658	18 012	20 115	49 785
Övriga världen	72 762	37 237	43 795	153 794
Dec. 2024	120 109	137 193	119 215	376 512
Dec. 2022	119 337	122 065	94 451	334 715
Diff. %	0,65	12,39	26,22	12,49

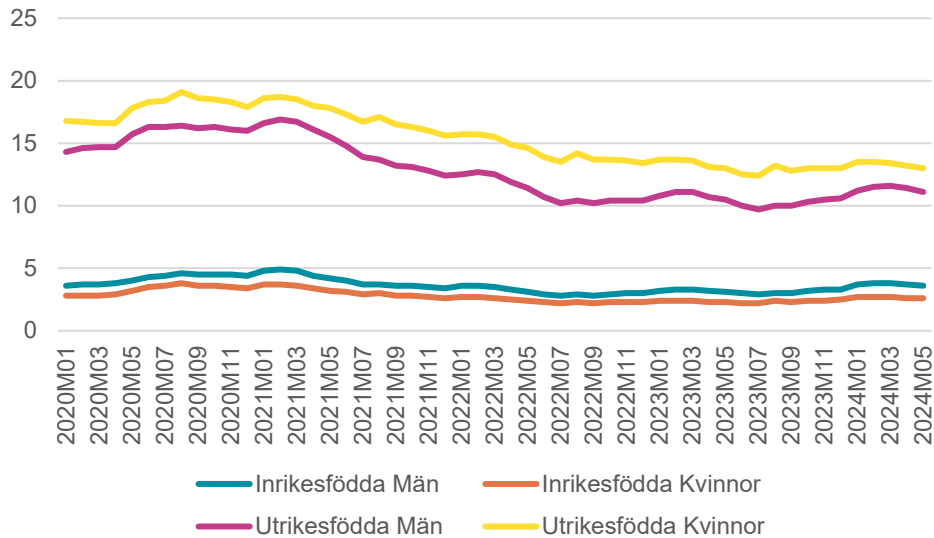
Anm. Avser antal inskrivna på arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i program.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Antalet arbetslösa började öka under 2022, efter att ha återhämtat sig något efter pandemin. Fram till december 2024 hade antalet ökat med drygt 12 procent. Men det är gruppen med eftergymnasial utbildning som har ökat kraftigast under den här perioden. Antalet ökade med drygt 26 procent, vilket är en betydligt större förändring jämfört med övriga grupper. Däremot är det inte arbetslösa från länder utanför Europa som driver förändringen. Arbetslösheten ökar mest bland personer som är födda i Sverige (+37%) och personer som är födda i övriga Europa (+40%). Den strukturella arbetslösheten förstärks därför under 2024 med en konjunkturrell effekt, vilket innebär att antalet ersättningstagare från arbetslöshetsförsäkringen kan förväntas öka.

Utrikesfödda är överrepresenterade bland arbetslösa

När antalet arbetslösa sätts i relation till arbetskraften blir överrepresentationen bland utrikesfödda tydlig (figur 1). Skillnaden i arbetslöshet mellan inrikes- och utrikesfödda är dessutom relativt stabil över tid, vilket antyder att den är strukturell och kopplad till utbildningsnivå och möjligtvis brister i svenska språket.

Figur 1 Arbetslöshet som andel av arbetskraften, per månad
Procent

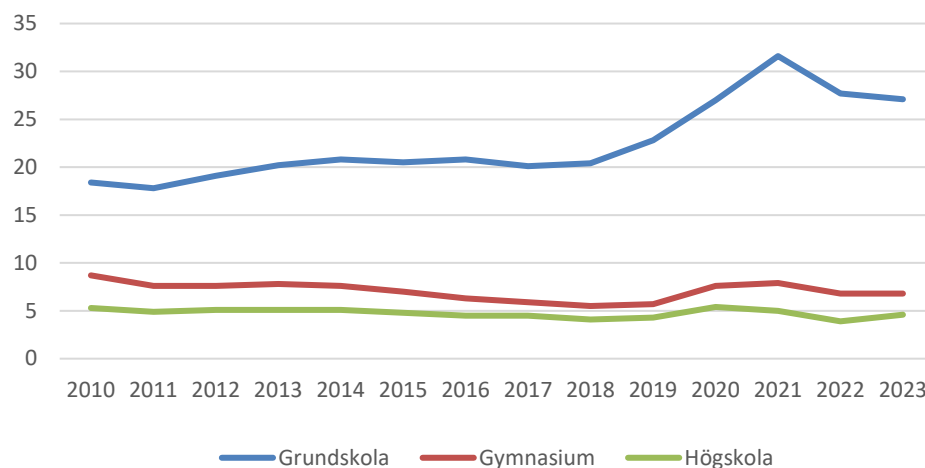
Källa: SCB (BAS).

Som beskrevs ovan är utbildningsbakgrund en tydlig vattendelare när det gäller arbetslöshet (Figur 2). När grupperna ställs i relation till arbetskraften blir det extra tydligt. Arbetslösheten bland personer med förgymnasial utbildning uppgår till 28 procent under 2024. Motsvarande siffra för personer med eftergymnasial utbildning uppgår till drygt 5 procent. Bland inrikesfödda krymper dock gruppen med endast förgymnasial utbildning över tid, eftersom det är brukligt för de flesta att läsa vidare på gymnasiet efter grundskolan. I Sverige har omkring 85 procent av den arbetsföra befolkningen (25–64 år) minst en gymnasieutbildning, vilket ligger över genomsnittet för både EU och OECD. Men för den yngre gruppen i åldern 25–34 år ligger Sverige under genomsnittet för både EU och OECD.

Inom OECD har kunskapskraven på arbetsmarknaden ökat, vilket har gjort att allt fler har en gymnasieutbildning. Det har gjort att Sverige inte utmärker sig internationellt sett i det avseendet. Men eftersom vi har en 9-årig obligatorisk grundskola i Sverige, så är det väldigt få inrikesfödda som har en kortare utbildning än 9 år. Statistik från SCB visar att under 2023 så hade endast 0,2 procent av arbetskraften (16–64 år) bland de inrikesfödda kortare utbildning än 9 år. Motsvarande andel bland utrikesfödda uppgick till 7,9 procent.

Figur 2 Antal arbetslösa som andel av arbetskraften efter utbildningsnivå

Procent

Anm. Avser arbetslösa 15–74 år.
Källa: SCB (AKU).

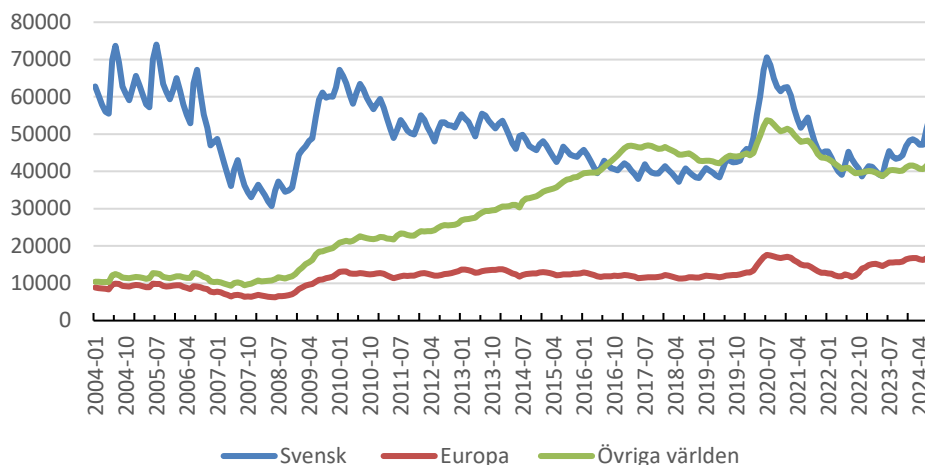
Dessutom visar statistik från Eurostat (2023) att Sverige tillhör en av de länder i Europa med lägst andel anställda i yrken med inga eller låga utbildningskrav. Andelen anställda uppgick till 4,1 procent under 2023, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet som uppgick till 8,4 procent. Det ställer speciella krav på arbetsmarknadspolitiken i termer av stöd- och utbildningsinsatser. Arbetsförmedlingen saknar idag adekvata insatser för arbetslösa utan formell utbildning. Samtidigt ligger Sverige högt över genomsnittet inom EU och OECD när det gäller andelen högskoleutbildade av befolkningen i åldern 25–64 år. Under 2023 uppgick andelen till närmare 50 procent. Motsvarande siffra för EU var under samma period omkring 37 procent.

Andelen arbetslösa med eftergymnasial utbildning födda utanför Europa har ökat kraftigt

Som andel av arbetskraften förefaller arbetslösheten vara tämligen låg och stabil bland personer med eftergymnasial utbildning. Men sammansättningen bland arbetslösa med eftergymnasial utbildning har förändrats över tid. Den tydligaste förändringen i sammansättning avser andelen med utomeuropeisk härkomst som har ökat kraftigt. Under 2004 utgjorde den gruppen omkring 12 procent av de arbetslösa med eftergymnasial utbildning. Under 2024 uppgick motsvarande andel till omkring 37 procent (figur 3).

Figur 3 Antal inskrivna arbetslösa med eftergymnasial utbildning

Antal

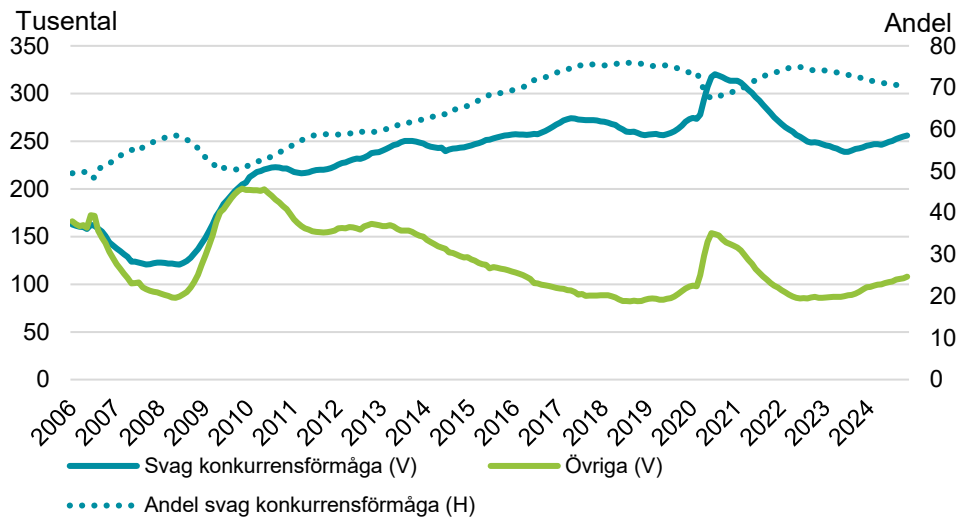
Anm. Månadsuppgifter fram till och med juli 2024, 16–64 år.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Samtidigt som gruppen arbetslösa utomeuropéer med eftergymnasial utbildning har ökat kraftigt i Sverige, så har de också svårt att lämna tillståndet som arbetslös och många blir kvar i över 2 år. Drygt 60 procent av gruppen har en ålder mellan 30 och 49 år, vilket innebär att de befinner sig mitt i livet, vilket borde innebära tid och möjlighet för omställning till ett nytt arbete via extra stöd och förstärkta utbildningsinsatser. Eftersom det handlar om personer som redan har en eftergymnasial utbildning, så finns det studievana i gruppen. Det bör därför finnas en relativt god potential till förbättring via en mer utvecklad och anpassad aktiv arbetsmarknadspolitik där den arbetslöses tidigare utbildningen kan komma bättre till användning.

Sammantaget innebär detta att arbetslösheten inte i någon större omfattning kan reduceras genom ökade ekonomiska incitament och högre ställda krav på individen att själv hitta ett arbete. Det finns ett omfattande matchningsproblem på arbetsmarknaden som innebär att den efterfrågan på arbetskraft som finns bland företagen har svårt att matcha mot den pool av arbetslösa som står till arbetsmarknadens förfogande. Drygt 70 procent av de inskrivna arbetslösa, kategoriserar Arbetsförmedlingen som personer med svag konkurrensförmåga och som därför har behov av extra stöd och utbildning för att på så sätt öka anställningsbarheten (figur 4). Bland dessa grupper tenderar därför arbetslösheten att pågå under lång tid.²

² Se Fontana (2024) för en beskrivning av de långtidsarbetslösa akademikerna.

Figur 4 Inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga, 16–65 år

Anm. Säsongsrensade data till och med november 2024. Personer som har högst förgymnasial utbildning, är födda utanför Europa, är 55 år eller äldre eller har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har svag konkurrensförmåga enligt Arbetsförmedlingen.

Källa: Arbetsförmedlingen.

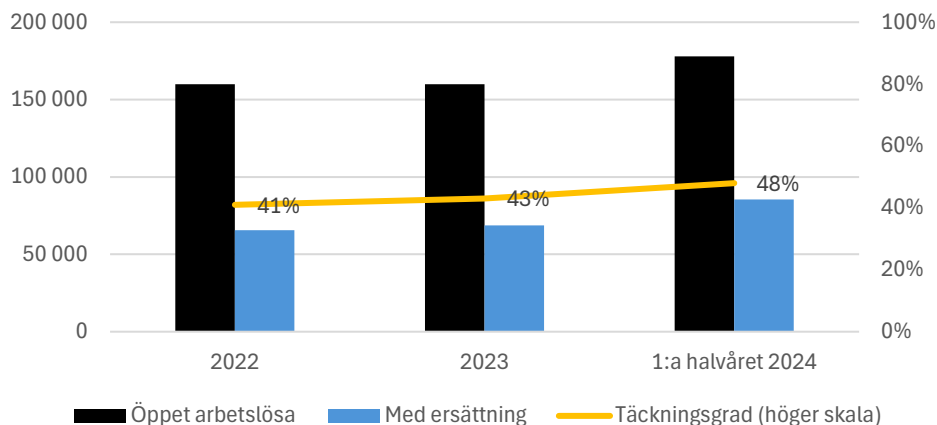
Akademikernas arbetslöshetskassa (AEA) rapporterar exempelvis att personer som är i åldern 55–64 år i genomsnitt var arbetslösa 69 veckor under 2023, medan motsvarande tid för 15–24 åringar endast var 8 veckor. Att det tar längre tid för äldre att få ett nytt arbete kan bero på att de saknar den kompetens som efterfrågas, men kan också handla om fördomar och åldersdiskriminering mot äldre (Pluskommissionen). Långtidsarbetslösheten är ett allvarligt problem som har ökat även bland personer med eftergymnasial utbildning och som behöver hanteras på ett ändamålsenligt sätt.

Täckningsgraden bland öppet arbetslösa är relativt låg

Antalet sysselsatta som är medlemmar i en a-kassa har som andel av arbetskraften (16–64 år) varit relativt stabil sedan 2007 och har sedan dess legat på en nivå strax över 70 procent, enligt statistik från IAF. I december 2024 motsvarade det 3,97 miljoner medlemmar totalt sett. Men eftersom en stor andel av de arbetslösa har en svag förankring på arbetsmarknaden, så är också arbetslöshetsförsäkringens täckningsgrad relativt låg bland dem som är inskrivna på Arbetsförmedlingen som arbetslösa (figur 5).

Figur 5 Täckningsgrad bland öppet arbetslösa 2022–2024

Antal och procent

Källa: IAF.

Under 2024 uppgick täckningsgraden bland öppet arbetslösa totalt sett till 48 procent av arbetskraften. Den var något lägre bland kvinnor än den var bland män totalt sett. I det avseendet skiljer det sig bland arbetslösa som är inrikes- respektive utrikesfödda, där kvinnorna bland inrikesfödda i högre grad får ersättning från arbetslöshetsförsäkringen jämfört med övriga grupper.

Den relativt låga täckningsgraden bland arbetslösa innebär att mindre än hälften av de som är inskrivna på Arbetsförmedlingen får ersättning från Arbetslöshetsförsäkringen. Det innebär samtidigt att mer än hälften försörjs av inkomster från andra källor. Bland personer som inte har rätt till a-kassa eller aktivitetsstöd eller har låg ersättning blir socialtjänsten en sista utväg, vilket innebär att kostnaden för den här gruppen arbetslösa hamnar hos kommunerna. Socialstyrelsen (2021) visar i en rapport att omkring 110 000 individer lever på ekonomiskt bistånd på grund av arbetsmarknadsskäl under 2020. Detta understryker ytterligare det faktum att lägre ersättning inte är en relevant metod för att underlätta omställning till arbete för den arbetslöse.

Dagens arbetslöshetsförsäkring

Enligt *Lagen (1997:238) om Arbetslöshetsförsäkringen (ALF)* krävs att två villkor ska vara uppfyllda för att en arbetslös ska kvalificera sig för rätten till ersättning från dagens arbetslöshetsförsäkring. Det första grundläggande villkoret kräver att den arbetslöse aktivt söker arbete, vilket i praktiken innebär att den sökande ska vara anmäld på Arbetsförmedlingen och stå till arbetsmarknadens förfogande (grundvillkoret). Därutöver behöver också ett arbetsvillkor vara uppfyllt. Arbetsvillkorets syfte är att säkerställa att den arbetslöse har arbetat i tillräckligt hög omfattning innan arbetslösheten påbörjades. Det vill säga i

vilken grad den arbetslöse har varit förankrad på arbetsmarknaden. Som omställningsförsäkring är graden av förankring på arbetsmarknaden central. Om den är tillräckligt hög innebär det att den enskilde har betalt för försäkringen i tillräckligt hög omfattning, vilket sker via arbetsmarknadsavgiften som arbetsgivaren betalar in för den anställde. När väl grundvillkoret och arbetsvillkoret är uppfyllt har den arbetslöse rätt till ersättning från försäkringen.

Ruta 1. Arbetsvillkoret, 12 § ALF

En arbetslös har rätt till ersättning om den sökande under en ramtid om 12 månader har

1. förvärvsarbetat i minst 60 timmar per kalendermånad under minst 6 månader.

Alternativt

2. förvärvsarbetat minst 40 timmar per kalendermånad och 420 timmar totalt under en sammanhängande period av 6 månader.

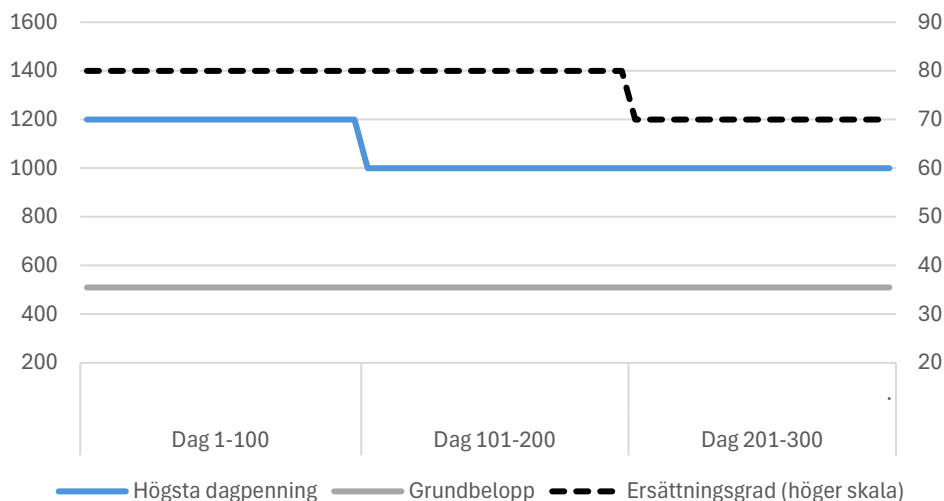
Medlemsvillkoret är viktigt för ersättningsnivå

Arbetslöshetsförsäkringen är idag dual. Det innebär att den består av två delar; en grundförsäkring som är allmän och obligatorisk och en inkomstrelaterad försäkring som är frivillig. Vilken del den arbetslöse omfattas av styrs av huruvida den enskilde har varit medlem i en a-kassa under minst 12 månader (medlemsvillkoret). Medlemsvillkoret är inget nödvändigt villkor för ersättning, men styr hur hög ersättningen blir.

För en person som är 20 år eller äldre och valt att inte vara medlem i en a-kassa omfattas av grundförsäkringen som under 2024 gav rätt till ett fast grundbelopp om 510 kronor per dag vid hel arbetslöshet.³ Personer som valt att vara medlem i en a-kassa och som därmed uppfyller medlemsvillkoret omfattas i stället av den inkomstrelaterade försäkringen. Den ger rätt till en dagpenning motsvarande 80 procent av tidigare inkomsten, upp till ett visst inkomsttak. Under 2024 uppgick inkomsttaket till 33 000 kronor, vilket motsvarar en högsta dagpenning om 1 200 kronor under de första 100 ersättningsdagarna för att därefter reduceras till 1 000 kronor per dag de resterande 200 ersättningsdagarna i ersättningsperioden (figur 6).

³ Enligt 6§ i Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, framgår att det finns en nedre åldersgräns för grundförsäkringen. Den inkomstrelaterade försäkringen har dock ingen nedre åldersgräns.

Figur 6 Högsta dagpenning och ersättningsgrad vid arbetslöshet
Kronor och procent

Anm.: En ersättningsperiod består av 300 ersättningsdagar under som mest 5 dagar per vecka (LAF, 22§).

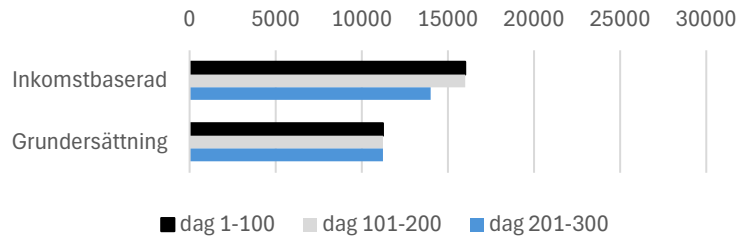
Försäkringen innehåller flera nivåer av självrisker

Arbetslöshetsförsäkringen innehåller flera olika nivåer av självrisker som syftar till att reducera storleken på ersättningen som den arbetslöse får. Inledningsvis finns ett karensvillkor som reducerar storleken på ersättningen vid det första utbetalningstillfället. Karensvillkoret innebär att dagpenningen betalas ut först efter att den sökande har varit arbetslös två karensdagar. Syftet med karensvillkoret är att motivera individen att undvika kortvarig arbetslöshet, vilket ska bidra till lägre arbetslöshet totalt sett och lägre kostnader för försäkringen.

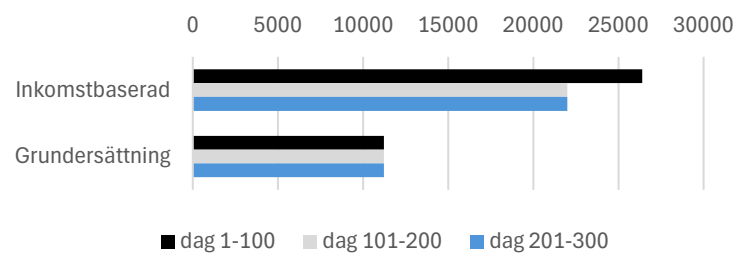
Vid arbetslöshetsperiodens inledning uppgår kompensationsgraden till 80 procent av tidigare inkomst upp till inkomsttaket. Kompensationsgraden och inkomsttaket är båda två avtagande med tiden i arbetslöshet (figur 6). Utformningen syftar till att reducera utgifterna för försäkringen, men har också som syfte att ge individen ökade ekonomiska incitament att lämna arbetslösheten. Reduceringen av ersättningen från försäkringen förstärks av att beskattningen av ersättningar från arbetslöshetsförsäkringen är högre än för arbetsinkomster, vilket ytterligare ska stärka de ekonomiska incitamenten för den enskilde att lämna arbetslösheten.

Figur 7 Ersättning under ersättningsperioden före skatt

a) Tidigare bruttoinkomst: 20 000 kr

b) Tidigare bruttoinkomst: 50 000 kr

Källa: Egna beräkningar.

Försäkringens utformning med avtagande kompensationsgrad och inkomsttak påverkar arbetslösas ersättning olika beroende på hur hög den ersättningsgrundande inkomsten är. För personer som omfattas av den inkomstbaserade försäkringen kommer ersättningen att reduceras olika tidigt i arbetslöshetsperioden beroende på om den enskilde har inkomster över eller under försäkringens inkomsttak. Figur 7 illustrerar hur detta påverkar individer med olika inkomster. För individer med inkomster under inkomsttaket kommer ersättningen att vara oförändrad under de första 200 ersättningsdagarna, medan ersättningen sänks redan efter 100 ersättningsdagar om den tidigare inkomsten ligger över inkomsttaket. För personer med grundersättning är ersättningen dock fast och oförändrad under hela ersättningsperioden oavsett nivå på tidigare inkomst.

Påverkas arbetslöshetens längd av ersättningsnivå?

Den nationalekonomiska forskningen som studerar sambandet mellan generositeten i arbetslöshetsförsäkringen och den arbetssökandes arbetslöshetstider är omfattande både när det gäller teori och empirisk utvärdering.

I den teoretiska diskussionen är det två typer av effekter som behöver balanseras för att landa i en optimalt utformad arbetslöshetsförsäkring. Den första effekten kommer från den försäkringsmässiga delen. Här är syftet att mildra konsumtionsfallet under den tid individen är arbetslös och saknar arbetsinkomst. Meningen är att omställningen från ett arbete till ett annat ska vara ekonomiskt skonsam, vilket kommer att ge den försäkrade en ekonomisk trygghet på arbetsmarknaden. Detta kommer också göra att det inte blir nödvändigt att acceptera första möjliga arbetserbjudande, vilket kan leda till en bättre matchningskvalitet och högre välfärd för den enskilde.

Den andra effekten handlar om hur arbetslöshetsförsäkringens generositet påverkar den arbetslöses sökbeteende (moral hazard). En arbetssökande utgår ifrån sin reservationslön när ställning tas till om ett arbetserbjudande ska accepteras. När den erbjudna lönen ligger över reservationslönen, accepteras erbjudandet. Enligt det här resonemanget leder en högre ersättning från försäkringen till en högre reservationslön, vilket leder till att det blir färre jobberbjudanden som kan accepteras. Det leder i sin tur till längre arbetslöstider, högre arbetslöshet och ökade kostnader för samhället totalt sett. För att få en uppfattning om hur stora dessa effekter är och hur de kan balanseras krävs stöd från empiriska studier.

Det finns empiriskt stöd för att ersättningsnivå påverkar arbetslöshetens längd

Generositeten i arbetslöshetsförsäkringen uttrycks generellt sett i termer av ersättningsnivå och ersättningsperiodens längd. Den empiriska forskningen är omfattande och svensk och internationell forskning är tydlig med att längre ersättningsperioder och högre ersättningsnivåer leder till beteendeeffekter som förlänger arbetslösheten för den arbetssökande.⁴ Det som inte är fullt ut lika tydligt är hur stora dessa effekter är eftersom resultaten varierar ganska mycket mellan olika studier för olika länder.

⁴ För en översikt av nationalekonomisk forskning om arbetslöshetsförsäkringens effekter, se till exempel Långtidsutredningen (2011) eller SOU 2020:37. För en översikt som även diskuterar betydelsen av aktiv arbetsmarknadspolitik, se Barbanchon med flera (2024).

I den här texten ligger fokus huvudsakligen på ersättningsnivå och vilken betydelse en förändrad ersättningsnivå under pågående arbetslöshet har för den arbetssökandes incitament att lämna arbetslösheten. Barbanchon med flera (2024) redovisar elasticiteter för USA och Europa. Sammanställningen visar att spridningen i resultat är något större bland studier baserade på länder i Europa. De 17 redovisade skattningarna innebär att om ersättningen ökar med en procent, så ökar varaktigheten i arbetslöshet med mellan 0,1–2 procent med ett genomsnitt på 0,7 procent. Detta innebär i genomsnitt att om en arbetslöshetsperiod är 30 veckor, så innebär en ökning av ersättningsnivån med 10 procent att arbetslöshetens längd ökar med drygt 2 veckor. Slutsatsen från denna beskrivning är att om man vill sänka arbetslösheten och öka sysselsättningen med hjälp av incitamentseffekter, så behöver ersättningsnivåerna sänkas ganska mycket för att få någon reell effekt.⁵

Tolkningen av de redovisade resultaten ovan kan dock diskuteras. I en nyligen genomförd meta-studie ifrågasätts relevansen av att titta på medelvärden av tidigare publicerade studier (Cohen & Ganong (2024)). Att dra långtgående slutsatser om hur mycket längre arbetslöshetsperioderna blir som ett resultat av generösare försäkring kan bli missvisande. I meta-studien dras bland annat slutsatsen att det finns en så kallad publikation-bias mot att resultat som är statistiskt signifikanta i högre grad publiceras i vetenskapliga tidskrifter. Slutsatsen i studien blir därför att ett genomsnitt av publicerade resultat blir för högt, eftersom resultat som inte är signifikant skilda från noll, inte finns med i underlaget för beräkningen. Meta-studiens resultat indikerar att om förekomsten av publikations-bias beaktas blir skattningarna av elasticiteterna för arbetslöshetens längd mellan 37 och 55 procent lägre.

Ny svensk empirisk forskning (Kolsrud med flera (2018)) visar dessutom att incitamentseffekterna varierar med hur länge personen varit arbetslös, och är störst tidigt i arbetslöshetsperioden. Forskarna anknyter till tidigare studier som visar att det är störst sannolikhet att hitta ett nytt arbete tidigt i en arbetslöshetsperiod. Arbetssökande med hög grad av anställningsbarhet lämnar därför generellt sett arbetslösheten tidigare, vilket innebär att långtidsarbetslösa huvudsakligen består av personer som har svårt att få ett arbete givet sin kompetens och rådande lönenivåer. Samtidigt tolkar arbetsgivarna långtidsarbetslöshet som en signal om låg produktivitet, vilket gör det än svårare för den arbetslöse att ens komma till en intervju.

För långtidsarbetslösa kommer därför ekonomiska incitament att ha mindre betydelse. Forskarna menar dessutom att konsumtionen faller successivt med tiden i arbetslöshet. Behovet av inkomstkomensation är därför större för långtidsarbetslösa än för dem som varit arbetslösa en kortare tid. Forskarna hävdar därför att det både från ett incitaments- och

⁵ Hur arbetslöshetens längd påverkas av högre ersättning diskuteras också i Andren (2014), baserad på akademiker i Sverige. Resultaten visar huvudsakligen små effekter.

ett försäkringsperspektiv saknas stöd för att det är lämpligt med en nedtrappning av ersättningsnivån över tid. Samma slutsats drar även Menard och Tanguy (2018) som analyserar den optimala tidsprofilen i arbetslöshetsersättningen i ett system med effektiva kontroller av de arbetslösas sökaktivitet, där det även finns ett väl fungerande sanktionssystem.

Att kontroller och sanktioner fyller en viktig funktion stöds även av svensk forskning från IFAU som har studerat hur kontroller, sanktioner och hot om sanktioner påverkar arbetslösas beteende (Lombardi, S. & J. Vikström, 2019). Om kontrollen är hög och risken att få en sanktion är stor, så kan hotet om en sanktion vara avskräckande och göra att de arbetslösa skärper sitt sökbeteende och därigenom ökar sannolikheten att få ett nytt arbete. Resultaten i studien bekräftar därför att hoteffekter av sanktioner och kontroller är en viktig del av Arbetsförmedlingens arbete. En utökad kontroll och en ökad risk för den arbetslöse att få en sanktion förefaller därför leda till att arbetslösa lämnar arbetslösheten snabbare, när det finns arbetsmarknadsmässiga förutsättningar för det.

Sammantaget innebär detta att sänkta ersättningsnivåer inte är en relevant väg att gå om syftet är att sänka arbetslösheten och öka sysselsättningen. Det är i stället nödvändigt att använda och anpassa andra insatser som har betydelse för arbetslösas anställningsbarhet och som därigenom påverkar arbetslöshetens nivå och utveckling.

Försäkringen är en del av arbetsmarknadspolitiken

Arbetslöshetsförsäkringen är en del av arbetsmarknadspolitiken och ska kompletteras med aktiva åtgärder som stödjer de arbetslösas omställning till nytt arbete. Försäkringen ska därför inte betraktas självständigt och isolerat. Meningen är att den ska fungera i en struktur tillsammans med insatser som ska vara tillgängliga för individer med behov av stöd. Men samtidigt måste det också ställas krav på den arbetslöse om att söka och ta arbete i linje med de föreskrifter som finns om lämpligt arbete (IAFFS 2024:1). Under 2024 reviderades föreskrifterna. Målet med revideringen var att förtydliga kravet om när det är nödvändigt för den arbetslöse att utvidga sitt geografiska och yrkesmässiga sökområde.

Arbetslöshetsförsäkringens funktion som omställningsförsäkring är central. Det är därför viktigt att vara tydlig med att omställningsprincipen omfattar både matchningskvalitet och matchningseffektivitet. I förarbetena till ALF (prop. 1996/97:107) beskrivs just försäkringens syfte i det här avseendet. Där tydliggörs att försäkringen ska bidra till att den arbetssökande under rimliga ekonomiska förhållanden, under en begränsad tid, ska söka sig fram till en ny anställning där den arbetslösas kompetens kan utnyttjas, vilket syftar på god matchningskvalitet.

Det är därför inte ändamålsenligt med en försäkring som av ekonomiska skäl tvingar arbetsökande att ta första bästa arbete.
Inkomstbortfallsprincipen är central och innebär att en betydande del av de försäkrade ska få 80 procent av tidigare inkomst i ersättning under en begränsad tid.

Hur finansieras arbetslöshetsförsäkringen idag?

Under början av 1990-talet finansierades ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen huvudsakligen med en så kallade arbetsmarknadsfond. Syftet med fonden var att systemet skulle vara slutet och fungera som en buffert, vilket skulle innebära att statsbudgeten inte behövde belastas i en lågkonjunktur med hög arbetslöshet. I praktiken var fonden ett konto på Riksgäldskontoret som helt skulle finansieras med arbetsmarknadsavgiften och medlemsavgifter. Arbetslösheten ökade dock mycket kraftigt i början på 1990-talet, vilket gjorde att fonden gick med underskott under flera år. Det gjorde att försäkringen trots den införda arbetsmarknadsfonden delvis fick finansieras med allmänna skattemedel. Arbetsmarknadsfonden avskaffades därför vid halvårsskiftet 1995 och dagens finansieringsystem skapades baserat på förslag från den så kallade ARBOM-utredningen (SOU 1996:150).

Idag finansieras försäkringen inom ramen för statens budget. Den utbetalda ersättningen finansieras med statsbidrag som betalas ut till arbetslöshetskassorna. I gengäld betalar kassorna en finansieringsavgift till staten. Finansieringsavgiftens storlek varierar mellan olika a-kassor och baseras på antalet medlemmar, den genomsnittliga ersättningen bland arbetslösa medlemmar och en omräkningsfaktor på 1,31.⁶ Under 2023 motsvarade finansieringsavgiften drygt 30 procent av de utbetalda arbetslöshetsersättningarna. Eftersom arbetslöshetens nivå inom den egna a-kassans verksamhetsområde inte har någon direkt inverkan på finansieringsavgiftens storlek innebär nuvarande modell att statens del av finansieringen ökar under perioder när arbetslösheten ökar och vice versa. Medlemsavgiften för den enskilda a-kassan behöver därför inte nödvändigtvis öka när arbetslösheten ökar. Men hög arbetslöshet kan leda till att administration och förvaltningskostnader ökar för a-kassa, vilket i så fall kan leda till en höjd medlemsavgift.

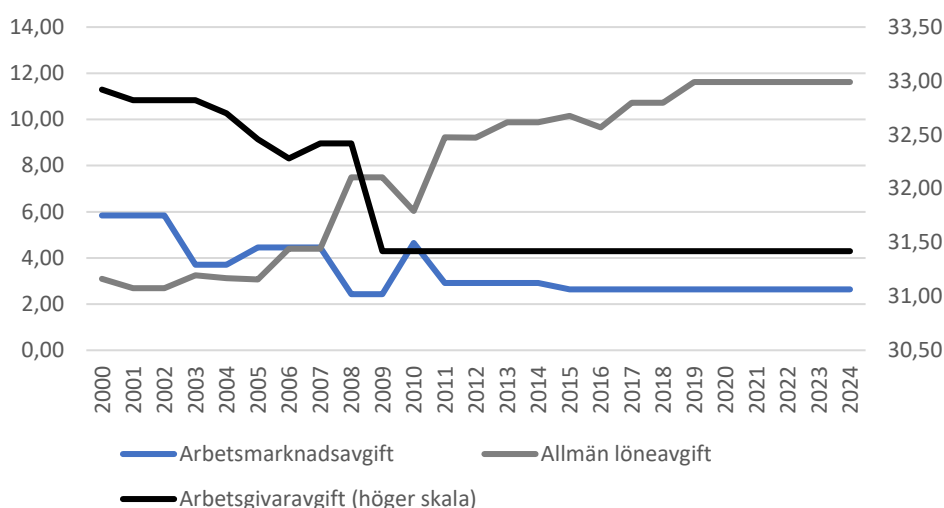
Försäkringen finansieras med statsbidrag

Eftersom ersättningen till arbetslösa finansieras med hjälp av statsbidrag är finansieringen fullt ut en statlig uppgift. Men finansieringen av statsbidragen har två egna inkomstkällor. Dels betalar företagen en arbetsmarknadsavgift baserad på de anställdas löner, dels så betalar a-kassorna en finansieringsavgift baserad på medlemmarnas avgifter, på det sätt som beskrevs ovan. Det innebär att det är medlemmarna men framför allt anställda vars arbetsgivare betalar in arbetsgivaravgifter som finansierar försäkringen.

⁶ Finansieringsavgift = antal medlemmar × genomsnittlig ersättningsnivå × 1,31.

Arbetsmarknadsavgiften som är en del av arbetsgivaravgiften uppgår under 2025 till 2,64 procent av den anställdes bruttolön. Vad de olika avgifterna i arbetsgivaravgiften ska finansiera regleras i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.⁷ I § 9 framgår att arbetsmarknadsavgiften ska finansiera arbetslöshetsersättningen, aktivitetsstöd, kostnader enligt lönegarantilagen samt statlig ålderspensionsavgift som betalas på angivna ersättningar. Det finns inga uppgifter i lagen om att avgiften ska användas för andra ändamål. Av den anledningen skriver finansdepartementet i sina beräkningskonventioner att arbetsgivaravgifternas delavgifter varje år bestäms genom en så kallad kalibrering där nivån sätts för att motsvara prognosen för de utgifter som avgiften ska finansiera. Efter kalibreringen bestäms den allmänna löneavgiften som justeras på motsvarande sätt för att hålla det totala avgiftsuttaget om 31,42 procent oförändrat.

Figur 8 Arbetsgivaravgiften, arbetsmarknadsavgift, allmän löneavgift
Procent.

Källa: SCB, Skatteverket.

Som framgår av figur 8 innebär den årliga kalibreringen ingen förändring i vare sig arbetsmarknadsavgiften eller den allmänna löneavgiften som varit oförändrad sedan 2019. Dessförinnan höjdes den allmänna löneavgiften i stort sett årligen sedan 2010. Det innebär dock inte att kostnaderna för de offentliga trygghetsförsäkringarna har varit oförändrade under den här perioden. I stället handlar det om stora överskott som går rakt ner i statskassan för allmänna ändamål samtidigt som kompensationsgraden för försäkringen långsamt urholkas för de försäkrade. Detta pågår trots att lagen är tydlig med vad inkomsterna från avgiften ska användas till.

I själva verket har arbetsmarknadsavgiften genererat stora överskott under lång tid och den kalibrering av arbetsmarknadsavgiften som skulle

⁷ I socialavgiftslagen står att socialavgifter består av arbetsgivaravgifter eller egenavgifter. I samma lag likställs arbetsgivaravgifterna med de sociala avgifterna. Den allmänna löneavgiften är ingen avgift utan en ren löneskatt. I denna rapport definieras därför arbetsgivaravgiften som summan av socialavgifter plus allmän löneavgift.

komma tillstånd enligt finansdepartementet har skett i låg omfattning. I stället har det funnits en acceptans över att avgiften ger överskott till statskassan under flera år (tabell 2) med motivet att överskotten ska kompensera för underskotten vid lågkonjunkturer. Under perioden 2007 till och med 2022 innebar modellen stora årliga överskott (Essemyr (2021)), med undantag för åren 2009 och 2020 som var krisår men som innebar relativt små underskott relativt de överskott på omkring 20 miljarder som avgiften drog in under övriga år (tabell 2).

Tabell 2. Arbetslöshetsförsäkringens finansiering, miljarder kronor

Statens inkomster:	2019	2023
A-kassornas finansieringsavgift	3,6	4,8
Arbetsmarknadsavgift	47,7	56,8
Totalt	51,3	61,6
Statens utgifter:		
Arbetslöshetsersättning	14,3	15,5
Aktivitetsstöd	12,7	16,6
Lönegaranti	2,0	1,9
Statlig ålderspensionsavgift	2,3	3,4
Totalt	31,3	37,4
Överskott	20,0	24,2

Källa: ESV och IAF.

Försäkringen finansieras med lägre löner för de anställda

Eftersom det är arbetsgivaren som betalar arbetsmarknadsavgiften för den anställda utgör den samtidigt en del av företagets kostnader för den anställda. Frågan som ibland ställs är vem som bär kostnaden för arbetsgivaravgifterna. Det vill säga, om arbetsgivaravgiften sänks, sker det då en övervältring på anställdas löner, på konsumenterna via sänkta priser eller hamnar hela förändringen i företagets vinst. Det som är tydlig på kort sikt är att sänkta socialavgifter direkt sänker arbetsgivarens kostnader för att anställa vid givna bruttolöner. På kort sikt innebär därför en sänkning av arbetsgivaravgifterna att företagets vinster ökar. Men vad gör då företagen med de ökade vinsterna?

Melguizo A. & J. M. Gonzalez-Paramo (2011) genomför en meta-studie baserad på 52 studier för att analysera hur en förändring av socialavgifterna påverkar anställdas löner. Forskarna tittar närmare på de nordiska länderna och konstaterar att närmare 90 procent av en förändring i socialavgifterna övervältras på de anställdas löner på lång sikt. Det betyder i praktiken att de anställda betalar för avgifterna med lägre löner. Men det betyder också att det tar viss tid innan en förändring slår igenom på lönerna. Forskarna konstaterar dock att det redan på kort sikt sker en övervältring på lönerna på runt 40 procent, för att därefter långsamt öka. Detta innebär att den ökande skattedelen av arbetsgivaravgiften samtidigt är en indirekt ökande dold skatt på de anställdas inkomster.

Slutsatsen blir därför att avgifterna betalas av de anställda genom lägre löner. Det skulle förvisso vara motiverat om avgiften hade använts på det sätt lagen säger, eftersom de då huvudsakligen skulle användas för att finansiera viktiga trygghetsförsäkringar riktade mot anställda på arbetsmarknaden. I stället handlar det om en dold beskattning som drabbar anställdas konsumtionsmöjligheter och arbetsgivarnas anställningskostnader men som bidrar till politikens reformutrymme för allmänna ändamål. Det bidrar knappast till ökad legitimitet för finansieringen av de offentliga trygghetsförsäkringarna.

En reformerad arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster

Den 1 oktober 2025 kommer arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen att ersättas med ett inkomstvillkor. Förändringen är naturlig eftersom försäkringen är en omställningsförsäkring som ska skydda mot inkomstbortfall på grund av arbetslöshet. Försäkringen är därför i grunden en inkomstbortfallsförsäkring som ska präglas av inkomstbortfallsprincipen. Det innebär att det ska finnas ett tydligt samband mellan förlorad inkomst och ersättning från försäkringen. Detta förhållande stärks i och med införandet av ett inkomstvillkor eftersom alla som kvalificerar sig för ersättning kommer att få en ersättning baserad på sin förlorade inkomst. Det betyder i sin tur att grundförsäkringen försvinner som en del av arbetslöshetsförsäkringen, vilket gör försäkringen sammanhållen i det avseendet.

Ruta 2. Inkomstvillkoret

Inkomstvillkoret bedöms under en ramtid om 12 månader räknat från månaden före den månaden den arbetslöse söker ersättning för.

Huvudregel:

- Den arbetslöse måste haft en minsta månadsinkomst som överstiger 11 000 kronor under minst 4 månader av ramtiden.
- Den minsta totalinkomsten för ramtiden uppgår till 120 000 kronor.

Alternativregel:

- Om huvudregelns totalinkomst inte är uppfylld, uppfylls inkomstvillkoret om minst 4 sammanhängande månader med minsta månadsinkomst är uppfylld under ramtiden.

Den ersättningsgrundande ersättningen (EGI) uppgår till totalinkomsten/12 per månad.

Källa: prop. 2023/24:128.

Inkomstvillkoret består av en huvudregel samt av en alternativregel som ska göra det lättare för personer med svagare förankring på arbetsmarknaden att kvalificera sig för ersättning. Inkomstgränserna i inkomstvillkoret kommer att vara reglerade i förordningen om arbetslöshetsförsäkringen (FALF) som regleras av regeringen. De gränser som redovisas i Ruta 2 är belopp som redovisas i propositionen för den nya lagen (prop. 2023/24:128) och som därför kommer att gälla när inkomstvillkoret införs den 1 oktober 2025. Av allt att döma kommer dessa belopp att justeras över tid. Eftersom beloppen inte är indexerade kommer kravet om förankring på arbetsmarknaden i annat fall att försvagas över tid.

Ersättningens storlek styrs av flera faktorer

Ersättningens storlek bestäms av tre faktorer: 1) den ersättningsgrundande inkomsten (EGI), 2) medlemstiden i en a-kassa och 3) tid med ersättning. EGI per månad ska motsvara en tolfedel av den sökandes samlade inkomst av förvärvsarbete inom ramtiden. EGI ska relatera till den arbetslöses övergripande inkomstbortfall och den lön som den enskilde har blivit van vid. Det betyder att även socialförsäkringsförmåner som erhållits under ramtiden ska ligga som grund för ersättningen, men även ersättningar som kan jämföras med inkomster av förvärvsarbete.

Hur stor andel av den förlorade inkomsten som försäkringen ska kompensera för blir beroende av antalet månader som den sökande har varit medlem i en a-kassa. Huvudregeln utgår från 12 månaders medlemskap. Sökande med kortare tid eller som helt saknar medlemskap och som idag fångas upp av grundförsäkringen, kommer i stället att få en lägre ersättningsgrad i den nya försäkringen. Sammantaget innebär detta att alla som kvalificerar sig för ersättning, kommer att få en inkomstbaserad ersättning i någon grad.

Tabell 3. Medlemskap i a-kassa påverkar kompensationsgraden

Medlem	Ersättningsdagar		
	1–100	101–200	201–300
≥12 månader 	80 %	70 %	65 %
6–11 månader 	60 %	50 %	45 %
0–5 månader 	50 %	40 %	35 %

Källa: prop. 2023/24:128.

I propositionen föreslås ett inkomsttak om 34 000 kronor per månad, vilket innebär en höjning jämfört med dagens nivå på 33 000 kronor. Men som framgår av tabell 3 kommer samtidigt tidsprofilen för ersättningen att justeras på så sätt att ersättningens avtrappning ökar över tid. Det innebär att den genomsnittliga ersättningen kommer att skilja sig från dagen system, framför allt över tid och speciellt med avseende på den disponibla inkomsten.

Antalet ersättningsdagar styrs av förankringen på arbetsmarknaden

Ersättningsperiodens längd kommer att styras av antal månader med minsta månadsinkomst (enligt inkomstvillkoret) som den arbetslöse har haft. De nya reglerna innebär att antalet ersättningsdagar reduceras med 100 dagar redan efter två månader utan minsta månadsinkomst (tabell 4). För en person som arbetar heltid och är tillsvidareanställd kommer detta inte att utgöra någon skillnad jämfört med dagens system. Däremot kommer det att få betydelse för personer med oregelbundna inkomster.

Tabell 4. Månader med minsta månadsinkomst och ersättningsperiod

<i>Huvudregeln</i>	<i>Ersättningsperiodens längd</i>
11–12 månader	300 dagar
8–10 månader	200 dagar
4–7 månader	100 dagar

<i>Alternativregeln</i>	
4 månader	66 dagar

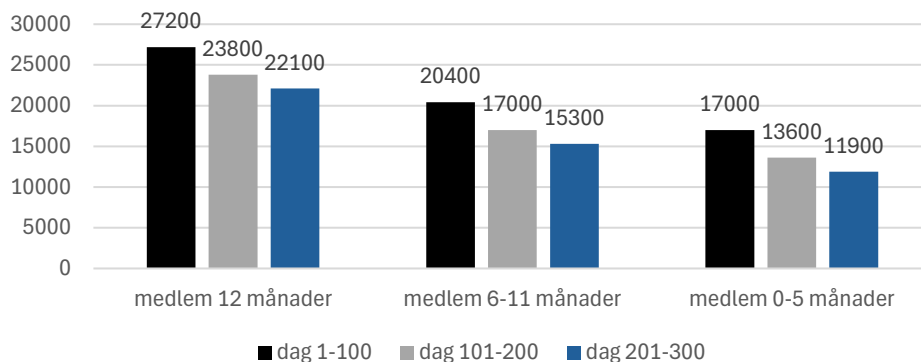
Källa: prop. 2023/24:128.

Alternativregeln syftar till att fånga upp personer med oregelbundna inkomster och dem som är relativt nya på arbetsmarknaden. Regeringen motiverar regeln med legitimitetsargument, men betonar också betydelsen av att det är viktigt att en tillräckligt stor andel av de arbetslösa som ställer om mellan arbeten kvalificerar sig för arbetslöshetsersättning. Det stärker försäkringens funktion som automatisk stabilisator vid lågkonjunktur. Med den nya alternativregeln ska därför fler ha möjlighet att kvalificera sig till ersättning. Men utredningen som ligger bakom förslagen (SOU 2020:37) gör dock bedömningen att det handlar om en relativt marginell potentiell förändring. Utredningens egna skattningar antyder att täckningsgraden skulle öka från 40,4 procent till 47,7 procent baserat på uppgifter från 2017.

Dagens grundförsäkring blir en inkomstrelaterad försäkring med reducerad ersättningsgrad

Som beskrevs ovan innebär införandet av inkomstvillkoret att försäkringens ersättning blir inkomstrelaterad för alla ersättningstagare. Personer som med dagens regler endast omfattas av grundförsäringen är nu indelade i två grupper beroende på om det saknas ett medlemskap i en a-kassa eller om personen varit medlem kortare tid än 12 månader (se tabell 3). Den nya utformningen leder till att ersättningen ökar för denna grupp, vilket ska motivera fler att bli medlemmar i en a-kassa. Dagens grundförsäkring ger under 2024 rätt till en dagpenning på 510 kronor vid hel arbetslöshet, vilket motsvarar en månatlig ersättning om 11 220 kronor. Personer som har kort medlemstid eller som helt saknar medlemskap, kommer därmed att få en betydligt högre ersättning jämfört med idag, om än reducerad i förhållande till om de varit medlemmar 12 månader eller mer.

Figur 9 Högsta månadsersättning vid inkomster över inkomsttaket
Kronor

Anm. Inkomsttaket uppgår till 34 000 kronor från och med oktober 2025, vilket är en höjning jämfört med dagens nivå. Den reformerade försäkringen kommer att vara en månadsförsäkring, till skillnad från dagens veckoförsäkring.

Källa: Egna beräkningar.

Figur 9 illustrerar hur stor den högsta månadsersättningen blir i kronor för de olika ersättningsgrupperna. Trots att inkomsttaket ökar till 34 000 kronor är det dock fortfarande relativt lågt, i det avseendet att de flesta försäkrade har inkomster som ligger över inkomsttaket, vilket speciellt gäller etablerade akademiker. Under 2023 uppgick medianlönen till 35 600 kronor för hela arbetsmarknaden, vilket innebär att mer än 50 procent av de sysselsatta på arbetsmarknaden har en heltidsekvivalent månadslön som ligger över försäkringens taknivå. För en majoritet av de försäkrade är därför ersättningens nivå lika stor i kronor och oberoende av deras tidigare lön. Dessutom saknar inkomsttaket indexering, vilket innebär att urholkningen av försäkringen även fortsättningsvis är en del av regelsystemets utformning med syfte att hålla tillbaka kostnaderna för försäkringen.

De nya reglerna innebär sänkt ersättning för personer med inkomster under inkomsttaket

Ersättningsbeloppen som presenterades i figur 9 är bruttosiffror. Den ersättning som påverkar den arbetslöses konsumtionsmöjligheter och beteende är dock den som betalas ut till den arbetslöse, det vill säga efter att skatten är avdragen. Eftersom ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen har en högre skatt än arbetsinkomster blir den effektiva ersättningen lägre än 80 procent under de första 100 ersättningsdagarna. Den effektiva ersättningsgraden uppgår i själva verket till omkring 72 procent för personer med tidigare inkomster upp till inkomsttaket (tabell 5). Eftersom kompensationsgraden är oförändrad under de första 100 ersättningsdagarna jämfört med dagens system, kommer ersättningen att vara oförändrad för den gruppen. Men för personer med högre inkomster blir den effektiva kompensationsgraden än lägre.

Tabell 5. Jämförelse av ersättning med dagens system

	25 000 kr.	33 000 kr.	50 000 kr.
Bruttolön	25 000 kr.	33 000 kr.	50 000 kr.
Nettolön	20 321 kr.	26 218 kr.	38 082 kr.
Ersättningsperiod			
1-100 (80%)	14 435 kr. (71%)	18 657 kr. (71%)	19 171 kr. (50%)
Jämfört med idag	0 kr.	0 kr.	514 kr.
101-200 (70%)	12 914 kr. (64%)	16 545 kr. (63%)	16 994 kr. (45%)
Jämfört med idag	-1621 kr.	713 kr.	1162 kr.
201-300 (65%)	12 103 kr. (60%)	15 476 kr. (59%)	15 897 kr. (42%)
Jämfört med idag	-811 kr.	-356 kr.	65 kr.

Anm. Genomsnittlig kommunalskatt (32,41%) och skatteregler för 2025 används. Tabellen avser personer som har varit medlem i en a-kassa längre än 12 månader. Procentsatser inom parentes avser effektiv kompensationsgrad.

Källa: Egna beräkningar.

Hur mycket skiljer sig då ersättningen med de nya reglerna jämfört med dagens system? Eftersom kompensationsgraden är oförändrad under de första 100 ersättningsdagarna kommer ersättningen vara ungefär lika stor för dem under taket. Eftersom inkomsttaket höjs kommer dock personer med inkomster över 33 000 kronor att få drygt 500 kronor mer i ersättning. Den stora förändringen kommer för ersättningar efter dag 100 i ersättningsperioden och i takt med att ersättningsgraden trappas ner. Även här ser det olika ut beroende på hur hög den tidigare inkomsten var innan arbetslösheten påbörjades.

För en person med tidigare inkomst på 25 000 kr kommer de nya reglerna att innebära en reducering av ersättningen eftersom den sänkta ersättningsgraden får en betydande effekt när lönen ligger under dagens inkomsttak, som sjunker redan vid dag 101 i ersättningsperioden. För personer med en tidigare inkomst på 33 000 kronor kommer det sänkta inkomsttaket (högsta dagpenningen) med dagens regler göra att de nya reglerna blir något mer förmånliga. Sammantaget innebär detta att personer med lägre inkomster kommer att förlora på det nya systemet.

För personer med en högre inkomst kommer de nya reglerna ge en något högre ersättning. Men eftersom inkomsttaket fortfarande är relativt lågt, innebär det fortfarande att en allt för liten del av den tidigare inkomsten ersätts under arbetslösheten. För en person med 50 000 kronor i förlorad inkomst ersätts endast 50 procent av den disponibla inkomsten under de första 100 ersättningsdagarna. Eftersom den här problematiken inte är ny för akademiker har de flesta Sacoförbund förhandlat fram inkomstförsäkringar som ska täcka upp för inkomstbortfall över inkomsttaket. Dessa försäkringar diskuteras i nästa avsnitt.

Hur påverkas inkomstförsäkringarna av de nya reglerna?

Eftersom arbetslöshetsförsäkringens inkomsttak inte tar hänsyn till att priser och inkomster ökar över tid, ökar andelen försäkringstagare som har inkomster som ligger över taket i försäkringen. Det innebär att en allt mindre del av de försäkrade får 80 procent av sin tidigare inkomst i ersättning vid arbetslöshet.⁸ Som ett resultat av detta har den faktiska ersättningsnivån sjunkit över tid, vilket har övervältrat ansvaret för att hantera risken för arbetslöshet på löntagarna, och i viss mån arbetsgivarna.

Tabell 6. Inkomstförsäkringar och villkor bland Sacoförbunden (2024)

Sacoförbund	Försäkringsbolag	Inkomsttak	Ersatta dagar
Akademikerförbundet SSR	Folksam	100 000 kr	140
Akavia	Folksam	100 000 kr	120
DIK	Folksam	100 000 kr	120
Fysioterapeuterna	Folksam	50 000 kr	120
Kyrkans akademikerförbund	Folksam	-	160
Naturvetarna	Folksam	100 000 kr	150
SRAT	Folksam	100 000 kr	150
SULF	Folksam	80 000 kr	150
Sveriges Arbetsterapeuter	Folksam	50 000 kr	120
Sveriges Arkitekter	Folksam	100 000 kr	120
Sveriges Farmaceuter	Folksam	80 000 kr	120
Sveriges Ingenjörer	Folksam	100 000 kr	150
Sveriges läkarförbund	Folksam	100 000 kr	120
Sveriges Psykologförbund	Folksam	80 000 kr	120
Sveriges Veterinärförbund	Folksam	60 000 kr	120
Tjänstetandläkarna	Folksam	80 000 kr	120
Sveriges lärare	Läraryrsförsäkringar	100 000 kr	200
Sveriges skolledare	Läraryrsförsäkringar	100 000 kr	200
Officersförbundet	-	-	-
Förbundet reservofficerarna	-	-	-
Sjöbefälsföreningen	-	-	-

Anm. Läraryrsförsäkringar är inget försäkringsbolag, utan upphandlar och förmedlar försäkringar till lärarna och skolledarna. Folksam är även här försäkringsgivare för inkomstförsäkringarna.

⁸ Urholkningsproblematiken har även beskrivits i tidigare Saco-rapporter: Andren (2022) och Andren (2023).

Som en direkt konsekvens av statens hantering av försäkringen har allt fler fackförbund förhandlat fram kompletterande inkomstförsäkringar som täcker upp för inkomstbortfall ovanför inkomsttaket i försäkringen. Idag är inkomstförsäkringarna i själva verket ett viktigt rekryteringsinstrument för fackförbunden, och de flesta Sacoförbund erbjuder inkomstförsäkringar som del av medlemskapet (tabell 6). Dessa försäkringar kommer i och med införandet av en inkomstbaserad försäkring att förhandlas om och anpassas. Beskrivningen som ges i denna rapport avser därför reglerna som de ser idag.

För att kvalificera sig för ersättning från inkomstförsäkringen vid arbetslöshet krävs utöver ett medlemskap i ett fackförbund, även att den arbetslöse är berättigad inkomstrelaterad ersättning från den offentliga arbetslöshetsförsäkringen.⁹ Dessutom måste den arbetslöse ha en ersättningsgrundande inkomst som ligger över inkomsttaket i den offentliga försäkringen. Villkoren är naturliga eftersom inkomstförsäkringen är ett komplement till den offentliga arbetslöshetsförsäkringen som skyddar mot inkomstbortfall ovanför inkomsttaket.

En viktig skillnad mellan fackförbundens inkomstförsäkringar och kollektivavtalen (trygghetsavtalen) är att avtalen är framförhandlade på central nivå för alla anställda i en sektor, medan inkomstförsäkringarna är kopplade till respektive fackförbund riktade mot deras medlemsgrupper. Bland Sacoförbunden finns det medlemsgrupper med relativt höga lönenivåer, samtidigt som arbetslöshetsrisken är relativt låg på gruppnivå. Det har gjort att många Sacoförbund har haft möjlighet att förhandla fram gruppförsäkringar med förmånliga villkor, till en relativt låg premie, och som ingår som en del i det fackliga medlemskapet (tabell 6). Inkomstförsäkringarna omfattas av betydligt högre inkomsttak och kompletterar och toppar upp den offentliga arbetslöshetsförsäkringen under 120 till 200 ersättningsdagar, beroende på vilket förbund den enskilde tillhör. Om det skulle finnas ett behov av att höja inkomsttaket ytterligare, eller få del av en längre ersättningsperiod upp till 300 ersättningsdagar, finns möjligheten att köpa till en individuell kompletterande tilläggsförsäkring för det ändamålet.

Ökad avtrappning av kompensationsgraden påverkar ersättningarna från fackförbundens inkomstförsäkringar

Regeringen vill att arbetslöshetsförsäkringen tydligare ska bidra till omställningen mellan arbeten. Det ska ske genom att kompensationsgraden för arbetslösa med fler än 100 ersättningsdagar ska trappas ner snabbare än som sker idag. Det ska ge den arbetsökade ökade ekonomiska incitament att hitta, acceptera och ställa om till nytt arbete.

⁹ Se försäkringsvillkoren för Akademikernas Inkomstförsäkring för fullständiga kvalificeringsvillkor. Folksam är försäkringsgivare.

Med dagens regler är kompensationsgraden (80%) oförändrad under de första 200 ersättningsdagarna, medan inkomsttaket sjunker redan efter 100 ersättningsdagar. För den enskilde med en inkomstförsäkring innebär sänkningen av inkomsttaket ingen skillnad i ersättning, eftersom inkomstförsäkringen täcker upp ovanför inkomsttaket. I praktiken blir det bara en omfördelning mellan vem som betalar ersättningen till den arbetslöse. När nu avtrappningen av kompensationsgraden ska öka kommer möjligheterna att toppa upp ovanför inkomsttaket att reduceras. I propositionen (prop. 2023/24:128) till den reformerade arbetslöshetsförsäkringen tydliggörs att det inte ska vara möjligt att toppa upp den offentliga försäkringen med hjälp kollektiva, eller individuella inkomstförstärkningar (över den reglerade ersättningsgraden). Möjligheten att bli *överkompenserad* som arbetslös ska begränsas.

Regeringen skriver att ersättningen ska minskas endast om summan av den arbetslöshetsersättning som sökanden har rätt till och den ersättning som har betalats ut från någon annan än arbetslöshetskassan överstiger det belopp som sökanden skulle ha kunnat få i arbetslöshetsersättning om de föreskrifter som regeringen kan meddela om den högsta ersättningsgrundande inkomsten (inkomsttaket) inte beaktas. Ersättningen ska minskas med det belopp som överstiger den arbetslöshetsersättning som sökanden hade kunnat få.

Tabell 7. Skillnad i ersättning med olika avtrappning, före skatt

	Dagens regler	Nya regler	Dagens regler	Nya regler
Månadslön	50 000 kr.	50 000 kr.	80 000 kr.	80 000 kr.
Dag 1-100				
a-kassan	27 200 kr.	27 200 kr.	27 200 kr.	27 000 kr.
Försäkring	12 800 kr.	12 800 kr.	36 800 kr.	36 800 kr.
Totalt ersättning	40 000(80%)	40 000(80%)	64 000(80%)	64 000(80%)
Dag 101-120				
a-kassan	27 200 kr.	23 800 kr.	27 200 kr.	23 800 kr.
Försäkring	12 800 kr.	11 200 kr.	36 800 kr.	32 200 kr.
Totalt ersättning	40 000(80%)	35 000(70%)	64 000(80%)	56 000(70%)
Dag 121-200				
a-kassan	27 200 kr.	23 800 kr.	27 200 kr.	23 800 kr.
Försäkring	0 kr.	0 kr.	0 kr.	0 kr.
Totalt ersättning	27 200(54%)	23 800(48%)	27 200(34%)	23 800(30%)
Dag 201-300				
a-kassa	23 800 kr.	22 100 kr.	23 800 kr.	22 100 kr.
Försäkring	0 kr.	0 kr.	0 kr.	0 kr.
Totalt ersättning	23 800(48%)	22 100(44%)	23 800(30%)	22 100(28%)

Anm. Inkomsttaket är satt till 34 000 kronor enligt nya regler och är oförändrad över ersättningsperioden. Inkomstförsäkringarnas ersättningsperiod varierar mellan 120 och 200 dagar mellan olika förbund (se tabell 6). I tabellen används 120 dagar, men beräkningarna gäller upp till 200 dagar där det är aktuellt. Källa: Egna beräkningar.

Det har länge funnits en bred politisk uppslutning kring uppfattningen om att Sverige ska ha en allmän och generell välfärd finansierad med skatter

och avgifter. Det gäller också de offentliga trygghetsförsäkringarna där arbetslöshetsförsäkringen ingår. Det är i själva verket en grundläggande princip för våra offentliga trygghetsförsäkringar att de ska ge en standardtrygghet för de flesta försäkrade på arbetsmarknaden så att det inte ska finnas något behov av kompletterande försäkringsskydd (SOU 2015:21). Men eftersom förutsättningarna på arbetsmarknaden ser olika ut för olika grupper, ska arbetsmarknadens parter genom kollektivavtalade försäkringar ha möjligheten att komplettera och därigenom toppa upp de offentliga trygghetsförsäkringarna. Att fack och arbetsgivare förhandlar fram kollektivavtal som ska toppa upp ersättningarna för de offentliga trygghetsförsäkringarna är en naturlig del av den svenska modellen. Regeringen anser nu att den möjligheten ska begränsas ytterligare för arbetslöshetsförsäkringen.

Tabell 7 illustrerar skillnaden i ersättning med de nya reglerna som följer av att ersättningsgraden trappas av i högre takt. Inkomsttaket är därför samma i de båda fallen och är satt till den nivå som kommer att gälla när de nya reglerna införs (34 000 kronor). Eftersom ersättningsgraden är oförändrad under de 100 första dagarna blir ersättningen oförändrad med de nya reglerna.

Dagens ersättningsgrad är oförändrad under de första 200 ersättningsdagarna. Den skärpta avtrappningen innebär att ersättningsgraden sjunker med 10 procentenheter från och med dag 101 i ersättningsperioden. Det betyder att ersättningen från både a-kassan och inkomstförsäkringen sjunker. För en person med en ersättningsgrundande inkomst på 50 000 kronor innebär det en total månatlig reduktion på 5 000 kronor per månad före skatt. För personer med högre inkomster blir reduktionen än större. Ersättningsperioden som ingår i Sacoförbundens inkomstförsäkringar varierar mellan 120 och 200 dagar (tabell 6). När inkomstförsäkringens ersättningsperiod är slut, sjunker den faktiska ersättningsgraden brant. För många kan det därför vara intressant att även köpa till en individuell tilläggsförsäkring som förlänger ersättningsperioden.

Kompensationsgraden reduceras ytterligare av en hårdare beskattning

Den reducerade kompensationsgraden utgör dock bara det första steget i självriskan. Den ersättning som betalas ut till den försäkrade ska också beskattas, vilket sker till en högre skatt än för arbetsinkomster eftersom den inte omfattas av jobbskatteavdraget. Ersättningen från inkomstförsäkringarna är dock skattefria. Men på grund av att det finns regler som ska förhindra den enskilde från att bli överkompenserad, schablonbeskattas bruttoersättningen från inkomstförsäkringen. Det finns annars en risk att ersättningen från den offentliga arbetslöshetsförsäkringen reduceras. Den ersättning som slutligen betalas ut från försäkringsbolaget är dock ingen beskattningsbar inkomst.

Sammantaget innebär detta att kompensationsgraden blir styrande, eftersom kompletterande försäkringar endast kan ersätta över inkomsttaket upp till angiven kompensationsgrad.

Nettosiffrorna i tabell 8 antyder att ersättningsgraden sjunker när den mäts i disponibel ersättning. För en person med en tidigare inkomst på 50 000 kronor per månad blir den effektiva ersättningsgraden 72 procent under de första 100 ersättningsdagarna. Det betyder att 72 procent av den disponibla inkomsten täcks av ersättningar från a-kassan och inkomstförsäkringen. Som konstaterades ovan, är detta ingen förändring i förhållande till dagens regler. Den ökade avtrappningen innebär dock att den effektiva ersättningsgraden sjunker för ersättningsdagar därefter. Från dag 100 sjunker den effektiva ersättningsgraden från 72 procent till 63 procent, vilket innebär en relativt stor inkomstförlust.

Tabell 8. Ersättning och effektiv ersättningsgrad efter skatt med inkomstförsäkring och tilläggsförsäkring

Bruttolön	50 000 kr.	80 000 kr.	100 000 kr.
Nettolön	38 082 kr.	52 990 kr.	62 449 kr.
Ersättningsperiod			
Dag 1–100			
a-kassa	19 171 kr.	19 171 kr.	19 171 kr.
Inkomstförsäkring	8 240 kr.	22 310 kr.	29 877 kr.
Totalt (80%)	27 411 (72%)	41 481 (78%)	49 048 (79%)
Dag 101–120			
a-kassa	16 994 kr.	16 994 kr.	16 994 kr.
Inkomstförsäkring	7 175 kr.	20 703 kr.	27 325 kr.
Totalt (70%)	24 164 (63%)	37 697 (71%)	44 319 (71%)
Dag 121–200			
a-kassa	16 994 (45%)	16 994 (32%)	16 994 (27%)
Tilläggsförsäkring	7 175 kr.	20 703 kr.	27 325 kr.
Totalt (70%)	24 164 (63%)	37 697 (71%)	44 319 (71%)
Dag 201–300			
a-kassa	15 897 (42%)	15 897 (30%)	15 897 (25%)
Tilläggsförsäkring	6 666 kr.	19 590 kr.	26 057 kr.
Totalt (65%)	22 563 (59%)	35 487 (67%)	41 954 (67%)

Anm. Genomsnittlig kommunalskatt (32,41%) och skatteregler för 2025 används. Den effektiva ersättningsgraden relaterar den totala nettoersättningen vid hel arbetslöshet med nettolönen vid arbete. Källa: Egna beräkningar.

Omkring hälften av Sacoförbunden har inkomstförsäkringar som erbjuder ersättningsperioder på 120 dagar. För medlemmar i dessa förbund innebär den ökade nedtrappningen en värdeförsämring de sista 20 ersättningsdagarna i försäkringens ersättningsperiod. Det motsvarar ersättningar under närmare en kalendermånad. Övriga Sacoförbund har inkomstförsäkringar med ersättningsperioder som i vissa fall sträcker sig upp till 200 ersättningsdagar. För dem innebär den ökade avtrappningen en betydligt större värdeförsämring. Detta är allvarligt, speciellt eftersom arbetslöshetsperioderna bland arbetslösa akademiker vanligtvis pågår längre än 100 ersättningsdagar och arbetslösheten just nu ökar. Arbetslösa som fick sin första utbetalning från AEA under 2022 förbrukade

i genomsnitt 136 ersättningsdagar innan de avslutade sin arbetslöshetsperiod. Det motsvarar drygt 6 månaders arbetslöshet, med 22 ersättningsdagar per månad.

Skattesystemets utformning gör att den effektiva ersättningsgraden förändras med storleken på tidigare inkomst. För inkomster över 50 000 kronor ökar den effektiva ersättningsgraden. Det beror på att jobbskatteavdraget i kronor slutar växa på bruttolöner över 40 000 kr och därför får en mindre betydelse i relativa termer när inkomsten är högre. Samtidigt slopades utfasningen av jobbskatteavdraget under 2025, vilket mildrar effekten något genom ökad skillnad i inkomstbeskattning mellan arbetsinkomster och inkomster från arbetslöshetsersättning.

För personer med inkomster betydligt över inkomsttaket i den offentliga arbetslöshetsförsäkringen kan en individuell tilläggsförsäkring som förlänger ersättningsperioden ha ett stort värde. Generellt sett innebär den att ersättningsperioden förlängs upp till 300 ersättningsdagar, med samma inkomsttak som inkomstförsäkringen. Från tabell 8 framgår att värdet av en sådan försäkring också sjunker. Men att helt vara utan en tilläggsförsäkring efter att inkomstförsäkringens ersättningsperiod är slut, innebär en stor sänkning i köpkraft. För en person med en tidigare lön på 80 000 kronor innebär det en förändring i effektiv ersättningsgrad från 71 procent till 32 procent, när inkomstförsäkringens ersättningsperiod är slut.

Saco anser

En arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster innebär flera fördelar som Saco ställer sig bakom. Administration och handläggning kommer i många fall att förenklas för a-kassor, arbetsgivare och arbetslösa, vilket kommer att reducera väntetiderna för de arbetslösa. Dessutom blir försäkringen sammanhållen och inkomstrelaterad för alla som kvalificerar sig för ersättning. Regeringen väljer också att höja inkomsttak till 34 000 kronor per månad. Det är ett steg i rätt riktning, men tyvärr väljer regeringen inte att samtidigt indexera taket, vilket betyder att urholkningsmekanismen blir kvar i systemet. Till stora delar är det dock fortfarande samma försäkring, vilket innebär att den fortfarande kommer att vara komplicerad. För personer med avvikande anlitandeformer, oregelbundna arbetstider och inkomster kommer det fortfarande att krävas viss utredning innan det går att fastställa hur hög ersättningen blir.

Saco är generellt sett positiv till en reformerad arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster, men är samtidigt mycket kritisk till att kompensationsgraden kommer att trappas ner i ökad grad i förhållande till dagen system. Strukturer för ekonomiska incitament finns redan på plats idag, vilket gör att skärpningen saknar relevans om syftet är förmå den enskilde att ställa om snabbare till nytt arbete. I det avseendet är det den aktiva arbetsmarknadspolitiken som ska ha en central roll.

- **Ökad avtrappning av kompensationsgraden saknar relevans**
De som berörs av den sänkta ersättningsgraden är personer som är arbetslösa längre än 100 ersättningsdagar. Arbetslösa som har svårt att självständigt ställa om till ett nytt arbete behöver stöd och utbildningsinsatser snarare än ökade incitament. Ökade ekonomiska incitament är inte en relevant metod för att snabbare få den här gruppen i arbete.
- **Försäkringens finansiering behöver tydliggöras**
Finansieringen av försäkringen är idag en statlig uppgift. Det innebär att staten betalar ut statsbidrag till a-kassorna för ersättningarna till de arbetslösa. Statsbidragen finansieras med hjälp av arbetsmarknadsavgiften och a-kassornas finansieringsavgift. Arbetsmarknadsavgiftens användning är reglerad i lag, vilket innebär att pengarna är öronmärkta för arbetslöshetsförsäkringen. Trots det drar avgiften in stora överskott som används för allmänna ändamål. Att använda öronmärkta pengar för allmänna ändamål blir en form av dold beskattning som inte främjar legitimiteten för finansieringen av våra offentliga trygghetsförsäkringar. Detta sker samtidigt som försäkringarna urholkas över tid.

- **Indexera taket i arbetslöshetsförsäkringen**

Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som ska skydda mot inkomstbortfall vid ofrivillig arbetslöshet. Försäkringen är därför en inkomstbortfallsförsäkring. Trots det indexeras inte inkomsttaket i försäkringen över huvud taget, vilket innebär att ersättningens nivå urholkas och försäkringens ersättningsnivå får en allt svagare koppling till den försäkrades inkomst. Saco anser att inkomstbortfallsprincipen är viktig att bevara för försäkringens legitimitet, eftersom alla anställda betalar för försäkringen med en enhetlig andel av sin bruttolön. Då ska också ersättningens nivå vara relaterad till den försäkrades inkomst. Att bevara denna egenskap i takt med att ekonomin växer är centralt för försäkringen, vilket kräver att inkomsttaket indexeras.

- **Arbetslöshetsförsäkringen är en del av arbetsmarknadspolitiken**

Arbetslöshetsförsäkringen ska kompletteras med aktiv arbetsmarknadspolitik. En generös försäkring präglad av inkomstbortfallsprincipen kombinerad med strikta krav på den arbetslöse att söka och ta arbete var länge ett fundament i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Personer som står långt ifrån arbetsmarknaden behöver stöd via en aktiv arbetsmarknadspolitik snarare än ökade ekonomiska incitament att själv hitta ett arbete. Ambitionerna och resurserna för den aktiva arbetsmarknadspolitiken behöver därför stärkas.

Referenser

Andren, T. (2014), "Inkomstförsäkringar och tid i arbetslöshet – Leder kollektiva inkomstförsäkringar till högre arbetslöshet bland akademiker?", Saco-rapport, 2014.

Andren, T. (2022), "Urholkningen av sjukförsäkringen – En analys av det bristande sambandet mellan förmåner och avgifter i sjukförsäkringssystemet.", Saco-rapport, 2022.

Andren, T. (2023), "Inflation, Indexering och offentliga trygghetsförsäkringar", Saco-rapport, 2023.

Barbanchon, T. Le, J. F. Schmieder & A. Weber, (2024), "Job search, unemployment insurance, and active labor market policies", NBER working paper 32720.

Cohen, J. P. & P. Ganong (2024), "Disemployment effects of unemployment insurance: A meta-analysis.", NBER Working paper 32832.

Essemyr, M. (2021), "En bättre a-kassa för fler", Arena idé.

Fontana, G. (2024), "Vilka är de långtidsarbetslösa akademikerna?", Saco-rapport, 2024.

Långtidsutredningen (2011), "Arbetsmarknadseffekter av arbetslöshetsförsäkringens utformning", bilaga 9.

Melguizo, A. & J. M. Gonzalez-Paramo (2013), "Who bears labour taxes and social contributions? A meta-analysis approach", SERIEs: Journal of the Spanish Economic Associations, Springer, Vol. 4(3) p. 247-271.

Menard, S. & S. Tanguy (2018), "Revisiting Hopenhayn and Nicolini's optimal unemployment insurance with job search monitoring and sanctions", TEPP working paper no 2017-08.

Socialstyrelsen (2021), "Försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2020", Art.nr: 2021-10-7600.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlade organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 970 000 akademiker och närmar sig miljonen. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

